

Цифрові бібліотеки як ознака ХХІ століття

«Якщо стара книгозбірня була джерелом, до якого йшли всі спрагли знань, то нова — це водогін, що розносить живильну вологу по домівках» — саме такий епіграф відкриває сторінку “Електронні бібліотеки” веб-порталу Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>). Ці слова актуальні для ХХІ століття, коли у світі розпочався й активно продовжується процес створення цифрових бібліотек, величезні інформаційні ресурси яких доступні через Інтернет. Однак автор вислову — **Мелвіл Дьюї** (1851-1931) — один із найвидатніших бібліотечних діячів США, фундатор першої бібліотечної школи (1884), один із засновників і президент (з 1890 року) Американської бібліотечної асоціації, автор Універсальної десяткової класифікації (1876), засновник першого американського бібліотечного журналу “Library Journal”, який, до речі, виходить і нині. Звичайно, не можна стверджувати, що М. Дьюї був провідцем. Але він одним із перших ініціював широке обговорення перспектив розвитку, стратегії й тактики бібліотечної справи, наголошував на необхідності стандартизації та уніфікації бібліотечних процесів і обладнання, був прихильником міжнародного бібліотечного співробітництва. Його слова засвідчили впевненість фахівця в необхідності перманентної трансформації соціальної місії та функцій бібліотек відповідно до прогресивних змін у суспільстві.

У другій половині ХХ століття інформаційна революція і, як наслідок, виникнення інформаційного суспільства та його наступної фази — суспільства, що ґрунтується на знаннях, — починають кардинально змінювати не лише світову й національні економіки, а й життя людей та спосіб влаштування сучасного світу. Термін “інфор-

маційне суспільство”, введений у науковий обіг на початку 60-х років минулого століття, фіксує одну з найважливіших характеристик об’єданого інформаційною мережею суспільства. Виникнення та розвиток Інтернету — безпрецедентного каналу комунікації та розповсюдження інформації — сприяли звільненню доступу до інформації від національних бар’єрів і кордонів.

Новий історичний етап розвитку суспільства у 80-90-х роках ХХ століття, глобальна інформатизація суспільства спричинили трансформацію традиційних інформаційних технологій та ресурсів. Інтернет та інша цифрова інформація стали вагомою невід’ємною частиною світової спільноти. Суспільний прогрес почав визначатися процесом накопичення знань. І один з логічних наслідків цього — початок процесу створення цифрових бібліотек, основним завданням яких стала інтеграція інформаційних ресурсів та ефективна навігація в них.

Нині не існує стандартизованих дефініцій терміна “цифрова бібліотека”. Тривалий час паралельно використовувалися терміни “віртуальна”, “електронна”, “комп’ютерна”, “онлайнна” та “цифрова бібліотека”, які й сьогодні часто вважаються синонімами. Аналіз еволюції професійної термінології в цій сфері показав, що переважна більшість українських і російських спеціалістів використовують термін “електронна бібліотека”, а західні спеціалісти — “цифрова бібліотека”. При цьому кожна група фахівців наводить низку переконливих аргументів на користь свого лексично-термінологічного вибору. Узагальнюючи різноманітні визначення, спрощено можна сказати, що “цифрова бібліотека” — це бібліотека, в якій уся інформація зберігається в оцифрованому вигляді, а наявність документів

Анна Кочеткова
начальник відділення патентно-інформаційного забезпечення
Державного підприємства
“Український інститут промислової
власності”

на традиційних носіях не передбачається. Отже, "цифрова бібліотека" — це інтегрована інформаційна система, яка дозволяє створювати, надійно зберігати та ефективно використовувати в процесі бібліотечно-інформаційного обслуговування різноманітні електронні інформаційні ресурси, які локалізовані в самій системі та доступні через мережу Інтернет. Переваги цифрових бібліотек порівняно з традиційними очевидні: доступність (як правило, на безоплатній основі) широкому колу користувачів, необмежений термін зберігання величезних масивів документів, переведених в електронну форму, висока інтегрованість інформаційного змісту з інструментами високошвидкісного пошуку.

Цифрові бібліотеки в зарубіжних країнах

"Как только человек избрал письменность, у него тут же возникла потребность в складировании написанного, и история библиотек — это история цивилизации".

Чистяков О.О.

Шелест страниц как шелест веков
//<http://ocls.kyivlibs.org.ua>

Найдавнішу (5000 років тому) з відомих бібліотек було знайдено археологами на території колишньої Месопотамії (сучасний Ірак). А першу книгу надруковано в Китаї в 868 році в одному примірнику. У 40-х роках XV століття в Німеччині Йоганн Гутенберг створив перший прес для друку книг. І саме завдяки цьому винаходу з 1500 року в Європі книги почали друкуватися тисячними накладками. За висновками фахівців протягом двох тисячоліть людство створило понад 30 мільйонів книг, кількість інших друкованих джерел інформації підрахувати просто неможливо.

У розвинених країнах інформація є найважливішим об'єктом виробничої діяльності та споживання, оскільки значно впливає на напрями й результати прогресу в науковій, технічній, культурній та інших сферах життя цих

країн. Тому інформація стала одним з найзначніших ресурсів суспільства та розглядається на державному рівні як стратегічний ресурс. Збереження, розвиток і раціональне використання цього стратегічного ресурсу має велике значення для кожного суспільства та держави. При цьому гігантські обсяги вже накопиченої інформації (у зокрема в Інтернеті) і постійне їх зростання створюють істотні проблеми ефективного використання (за даними британської компанії Netcraft, загальна кількість сайтів у світі перевищила 100 млн.).

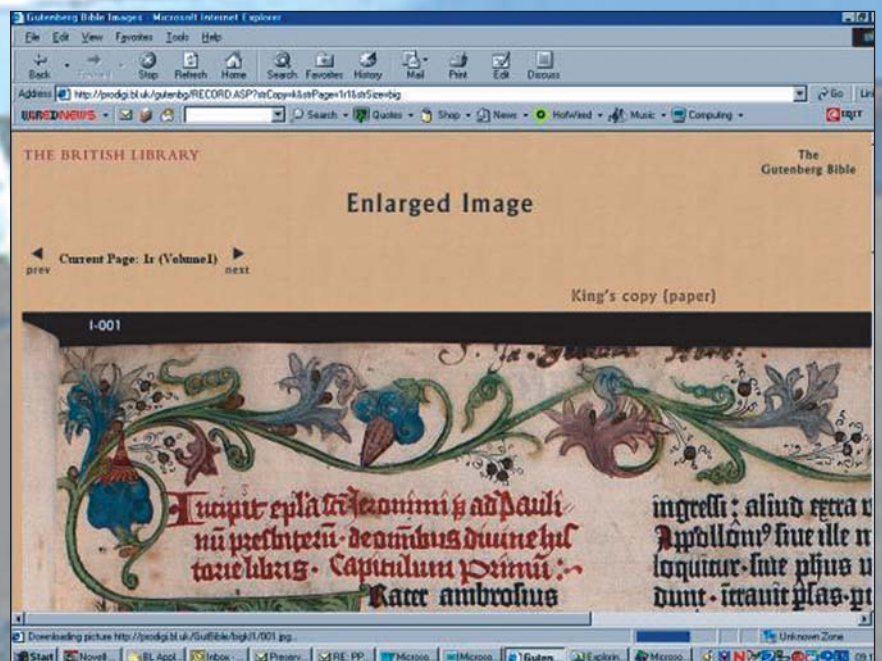
Усвідомлення зазначених проблем призвело до необхідності пошуку нових підходів до вирішення проблем створення їх сховищ, забезпечення їх організації, засобів і способів доступу до них користувачів. В узагальненому вигляді такі підходи почали трактуватися як створення цифрових або електронних бібліотек. Перші кроки в цьому напрямі було здійснено в США на початку 80-х, у Великобританії — на початку 90-х років минулого століття. У 1992 році на конференції Національного наукового фонду США введено в обіг поняття "цифрова бібліотека" (ЦБ) у сучасному контексті. На початку 90-х років XX століття в США та країнах Європи почали активно розробляти програми розвитку ЦБ, а в 1995 році Європейська комісія включила створення цифрових бібліотек до числа пріоритетних завдань.

Створення цифрових (електронних) бібліотек є на сьогодні одним із магістральних напрямів розвитку світової інформаційної сфери. Цифрові бібліотеки є об'єктом пильної уваги ЮНЕСКО, Європейського Союзу, Всесвітнього саміту з інформаційного

суспільства та інших авторитетних міжнародних організацій. Як правило, уряди зарубіжних країн, відповідні міністерства та організації надають підтримку, зокрема фінансову, спеціальним програмам зі створення цифрових бібліотек, фондів електронних видань, сприяють їх розробці та реалізації. На сьогодні триває активний процес створення національних, галузевих і відомчих цифрових бібліотек.

Значна кількість країн уже реалізувала або здійснює реалізацію певних етапів проєктів створення цифрових бібліотек різноманітної тематичної спрямованості. Необхідно відзначити, що реалізація таких проєктів потребує не тільки високого рівня стратегічно-організаційного супроводу, але й неймовірно великих капіталовкладень. Скажімо, наприкінці минулого сторіччя Бібліотека Конгресу США розпочала реалізацію національної програми створення "Національної електронної бібліотеки". Витрати на цей проєкт становили: у 1994 році — 13 млн. доларів США (пожертви); у 1995 - 1999 роках — 15 млн. доларів США (виділено Конгресом США); у 1994 - 2000 роках — 45 млн. доларів США (спонсорська допомога). Загальна державна фінансова підтримка проєктів створення цифрових бібліотек у США становить понад 800 млн. доларів США. На оцифрування 10% фондів за останні 12 років витрачено 198 млн. доларів США.

Одну з перших цифрових бібліотек створено в 1993 році Британською бібліотекою. Ще раніше — у 1989 році — засновано Японську національну електронну бібліотеку, загальна вартість якої оцінювалася в 500 млн. доларів США. Нині в Японії тривають ро-

боти з реалізації проекту “Електронні бібліотеки XXI сторіччя”. Починаючи з 1995 року, оцифрування бібліотечних фондів стрімко почалася й у Німеччині, де протягом 6 років діяв проект німецьких електронних бібліотек, заснований на засадах співробітництва з університетами, видавництвами, інформаційними центрами, науковими товариствами, академічними та науковими бібліотеками. Загалом державна фінансова підтримка проектів створення цифрових бібліотек у Німеччині становила понад 60 млн. DM, а, починаючи з 2008 року, Німецьке дослідницьке товариство щороку надає від 10 до 20 млн. євро для цифрової обробки фондів наукових бібліотек. У Національній бібліотеці Франції (НБФ) ще з 1995 року тривають роботи з оцифрування фондів — приблизно 150 тис. документів щороку. На переведення в 2006 році в цифровий формат 80 тис. текстових документів НБФ витрачено 80 тис. євро.

Реалізуються проекти створення ЦБ і в інших країнах. Уряди більшості європейських країн, США та Канади визначають створення й подальше формування цифрових бібліотек як стратегічно важливе завдання для підвищення якості та доступності освіти.

Координація діяльності країн-членів ЄС з оцифрування культурного та наукового надбання розпочалася в 2000 році. Було схвалено стратегію розвитку інформаційного суспільства в Європі, яка отримала назву “i2010 — Європейське інформаційне суспільство для росту та зайнятості”. Однією з основних цілей стратегії визначено побудову єдиного європейського інформаційного простору, панівним складником якого має стати Європей-

ська цифрова бібліотека (ЄЦБ). Майже неможливо оцінити вартість усіх робіт над створенням ЄЦБ — бюджет тільки однієї з програм eContentplus (2005 - 2008 роки), спрямованої на виробництво європейського цифрового контенту, склав 149 млн. євро. У результаті проведених робіт у листопаді 2008 року в Європі відкрито прототип гігантської електронної бібліотеки Europeana “Європейська цифрова бібліотека”, яка почала працювати в тестовому режимі. Річний бюджет бібліотеки становить 2,5 млн. євро. За прогнозами до 2010 року ЄЦБ вийде на проектну потужність, і її користувачам будуть доступні вже 6 - 10 млн. книг та інших документів. На їх оцифрування буде витрачено понад 200 млн. євро.

21 квітня 2009 року відбулося відкриття порталу Весвітньої цифрової бібліотеки (ВЦБ), проект створення якої було започатковано в 1995 році. Головна мета роботи ВЦБ — забезпечити доступ до унікальних творів культури та архівів усього світу. Підтримку зазначеній ініціативі надають ЮНЕСКО, Міжнародна асоціація бібліотечних федерацій та компанія Google. ВЦБ цілком і повністю фінансується за рахунок приватних коштів, а один з інвесторів — компанія Google — уже внесла в цей проект 3 млн. доларів США.

Росія розпочала формування електронних бібліотек понад 10 років тому. Певна кількість проектів, пов'язаних зі створенням конкретних електронних ресурсів та забезпеченням доступу до них, зокрема через Інтернет, виконується на міжвідомчому рівні з 1995 року та підтримана низкою державних науково-технічних програм. У 1999 році започатковано 5-річну Міжвідом-

чу програму “Электронные библиотеки России”, у рамках якої в 2000 році розроблено концептуальний проект “Электронные библиотеки России” (“ЭБР”). Створено органи управління Програмою, підготовлено організаційну документацію, розроблено основи фінансово-економічного супроводу Програми та основні принципи побудови й функціонування “ЭБР”, налагоджено міжнародне співробітництво. Річний бюджет програми визначено в обсязі ~ 200 млн. руб. (у 2000 році ця сума становила приблизно 6,2 млн. доларів США). Нині в російському сегменті Інтернету представлено вже понад 2000 веб-сайтів та окремих колекцій, які є електронними бібліотеками.

Триває робота над створенням цифрових бібліотек і в інших країнах СНД. На міждержавному рівні створена та функціонує “Международная ассоциация пользователей и разработчиков электронных библиотек и новых информационных технологий”. Її засновниками є Державна публічна науково-технічна бібліотека Росії, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського та АТ “Республіканська науково-технічна бібліотека” Казахстану.

Цифрові бібліотеки в Україні

У 90-х роках минулого століття в Україні розпочалося активне формування електронних ресурсів та електронних бібліотек, якому сприяли світові тенденції та процес інформатизації нашого суспільства. У результаті цього прийнято Закон України від 04.02.98 р. № 74/98-ВР “Про національну програму інформатизації” та Указ Президента України від 21.07.97 р. № 663/97 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17.06.97 р. “Про невідкладні заходи щодо впровадження системи здійснення державної інформаційної політики та удосконалення державного регулювання інформаційних відносин”. Уряд України визначив пріоритети щодо розвитку інформаційного суспільства, забезпечивши ухвалення відповідних документів: Указ Президента України від 22.03.2000 р. № 490/2000 “Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України”, Указ Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000 “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.05.03 р. № 259-р. “Про затвердження Концепції формування системи на-

ціональних електронних інформаційних ресурсів”, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.03 р. № 828-р. “Про затвердження заходів і реалізації Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів”, Указ Президента України № 1497/2005 від 20.10.05 р. “Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх технологій”, Постанова Верховної Ради України від 01.12.05 № 3175-IV “Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні”, Закон України від 09.01.07р. № 537-V “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки”, Указ Президента України № 444/2008 від 16.05.08 р. “Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку наукової сфери”, інші нормативно-правові акти. Указом Президента України “Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України” доручено *“вжити заходів щодо створення національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу”*, а в Рекомендаціях парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні наголошено на необхідності *“активізувати роботи над створенням загальнодоступних національних електронних інформаційних ресурсів, зокрема науково-технічної та економічної інформації в електронній формі...”*.

В Україні робота щодо створення цифрових бібліотек (або оцифрування окремих розділів бібліотечних фондів великих бібліотек) триває, в основному, на відомчому (галузевому) рівні. При цьому неодноразово відзначалося, що в Україні спроби реалізації проектів створення електронних біб-

ліотек не мають загальносистемного характеру й тому в більшості випадків не відповідають потребам сучасного суспільства. Відсутня централізована взаємодія та належна координація робіт над проектами. Не вирішено завдання правового, методичного, технологічного, організаційного та фінансового характеру, що є вкрай необхідним для забезпечення створення цифрових бібліотек в Україні.

Однак, незважаючи на це, оцифрування бібліотечних фондів нашої держави відбувається. Наприклад, масиви нормативно-законодавчих актів України, розміщені у відповідних розділах Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади, веб-порталах Верховної Ради України, певних міністерств, відомств та установ, фактично є електронними бібліотеками. Роботи з оцифрування своїх фондів проводять фактично всі великі бібліотеки України. Значна кількість бібліотек, у першу чергу, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Національна парламентська бібліотека України, Державна науково-технічна бібліотека України, Національна наукова медична бібліотека України, бібліотеки вищих навчальних закладів на своїх веб-сайтах надають доступ до власних електронних каталогів та фондів, надають активовані посилання на значний перелік електронних бібліотек України, Росії та інших країн. В Україні регулярно проводяться конференції та семінари, присвячені створенню та функціонуванню електронних бібліотек.

Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) — найбільша бібліотека України та головний науково-інформаційний центр держа-

ви, яка входить до числа десяти найбільших національних бібліотек світу, — ще в 1980-90-х роках започаткувала проведення комплексу теоретичних (науково-дослідних) і практичних робіт, тематика яких була безпосередньо пов'язана з обробкою, зберіганням та використанням величезних обсягів електронної інформації, науково-теоретичними основами створення електронних бібліотек. НБУВ з 1994 р. поповнює електронний каталог, з 1998 — загальнодержавну реферативну базу даних “Україніка наукова”, здійснює цілеспрямоване комплектування своїх фондів електронними документами. Серед корпоративних проектів НБУВ такі: “Наукова електронна бібліотека України” (з 1998 р.); Портал “Наукова періодика України” (з 2006 р.); “Система наукових електронних видань України “Бібліотека — суспільству”” (з 2003 р.). Інтернет-портал бібліотеки щодня відвідує 15-20 тис. користувачів.

Найактивніше відбувається процес створення цифрових (електронних) бібліотек в освітянській галузі, зокрема в межах реалізації Державної програми “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006 - 2010 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.05 р. № 1153. У ній серед основних завдань *“розширення мережі електронних бібліотек навчальних закладів та наукових установ”*, задля виконання якого створено електронні бібліотеки законодавчих та нормативних актів, бібліотеки наукової та академічної інформації, бібліотеки для учнів і студентів, триває робота над новими проектами. Значна кількість університетів та академії розгорнули проекти створення власних цифрових бібліотек.

У травні 2008 року Міністерство культури і туризму України повідомило про те, що розпочала роботу тестова версія Депозитарію електронних документів і видань. Програмне забезпечення є результатом виконання завдання (проекту) Національної програми інформатизації *“Створення національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу “Електронна бібліотека”*.

Указом Президента України від 01.12.08 р. № 1121/2008 “Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 2008 року” групі фахівців, серед яких і два представники НБУВ, присуджено премію за роботу *“Фізичні методи і комп'ютерні засоби реєстрації, зберігання і використання великих обсягів інформації”*, які забезпечують вирішення значних

Співробітники відділення патентно-інформаційного забезпечення
Державного підприємства
“Український інститут промислової власності”

У квітні 2009 року відкрилася Світова цифрова бібліотека <http://www.wdl.org/ru/>, що надає безкоштовний доступ до колекції надбань світової культури (видана сімома мовами — російською, англійською, арабською, китайською, французькою, іспанською та португальською)

ті, зокрема Цифрової бібліотеки інтелектуальної власності (ЦБІВ) ВОІВ. Відзначалося, що цифрові бібліотеки мають значно спростити процес забезпечення доступу до актуальних і повних колекцій даних з промислової власності, які створено іншими відомствами. Нині такі цифрові бібліотеки є сучасною альтернативою традиційним патентним бібліотекам з паперовими колекціями та колекціями на оптичних дисках.

Ще 10 років тому ВОІВ започаткувала роботи з розробки стандартів для цифрових бібліотек. Протягом 1997-2003 років у межах ПКІТ та його спеціальних Робочих груп вироблено принципи, вимоги та рекомендації, які закладено в основу побудови глобальної ЦБІВ та цифрових бібліотек відомств держав-членів ВОІВ. Суть цих рекомендацій — забезпечення незмінності ідентифікації даних і програмно-логічної сумісності між ЦБІВ й усіма цифровими бібліотеками відомств промислової власності. ВОІВ сприяла розробці добровільно прийнятих принципів і стандартів сумісності ЦБІВ, встановлених державами-членами ВОІВ. При цьому відзначено, що склад та обсяг документів, включених до ЦБІВ, кожне відомство визначає самостійно залежно від технічного оснащення, матеріальних і людських ресурсів.

На сьогодні у світовій системі інтелектуальної власності функціонує значна кількість цифрових бібліотек, а також триває активна праця з їх створення. Так, ЦБІВ ВОІВ забезпечує доступ до різноманітних даних з інтелектуальної власності, які на сьогодні зберігає ВОІВ: публікації в межах Мадридської системи, системи РСТ, інших документів. БД, включені до ЦБІВ ВОІВ, регулярно оновлюються: одні — щодня, інші — щотижня або щомісяця. Доступ до ЦБІВ ВОІВ надається на безплатній основі. При цьому з огляду на вимоги часу та потреби суспільства в патентній документації частково змінюються концептуальні підходи до формування електронних ресурсів відомств, зокрема цифрових бібліотек. Наприклад, у

проблем оцифрування бібліотечних фондів У рефераті цієї роботи, який є додатком до Витягу з названого Указу, зокрема, зазначено: “Станом на 2007 рік обсяги технічної інформації подвоюються кожні два роки, а на 2010 рік подвоєння складатиме вже 72 години...”.

Це ще один вагомий аргумент на користь невідкладного розгляду та вирішення на державному рівні проблеми створення електронних ресурсів та електронних бібліотек, забезпечення загальносистемного підходу, визначення шляхів централізованої взаємодії та координації цих робіт.

Всеукраїнський день бібліотек, який відзначаємо 30 вересня, цього року став не лише приводом для святкування, але й нагодою для обговорення на відкритому розширеному засіданні Кабінету Міністрів України проблем розвитку бібліотечної справи в державі та шляхів їх розв'язання. Уряд розглянув і підтримав проекти семи ключових нормативно-правових актів, покликаних підняти розвиток бібліотечної справи на новий рівень, зокрема проект плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи в Україні. На виконання цих рішень 2 жовтня 2009 року Першим віце-прем'єр-міністром України О.В. Турчиновим проведено нараду “Про стан інформатизації бібліотечної справи в Україні”, на якій прийнято рішення “розробити і в установленому порядку затвердити Державну цільову програму інформатизації “Національна електронна бібліотека України “Бібліотека-XXI” як складову частину “Національної програми інформатизації України”. У жовтні цього року оприлюднено проект Концепції Державної цільової науково-технічної програми створення Національної електронної бібліотеки України “Бібліотека-XXI”. У проекті, зокрема, наведено таку статистику: “...середня кількість комп'ютерів на

одну публічну бібліотеку по країні становить 0,3; доступ до Інтернету надають читачам 2,5 відсотка від загальної кількості публічних бібліотек, а власний сайт мають 0,8 відсотка таких бібліотек. Для порівняння: у 2007 році у США 99,7 відсотка публічних бібліотек надавали громадянам доступ до Інтернету”.

У Концепції зазначено: “Фінансування Програми планується здійснювати протягом п'яти років, починаючи з 2011 року, виходячи з реальних можливостей державного бюджету на кожний рік”.

Цифрові бібліотеки у світовій системі інтелектуальної власності

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), обласні та національні відомства інтелектуальної (промислової) власності ще на початкових етапах свого функціонування створювали, як правило, у складі відомств спеціальні бібліотеки. У них зберігалася опублікована національна патентна документація. Протягом тривалого часу такі публікації здійснювалися виключно на паперових носіях. З розвитком інформаційних технологій змінювалися носії, на яких відомства публікували інформацію: на початку 90-х років минулого століття паперові носії поступово почали замінюватися оптичними дисками (CD-ROM, DVD), а наприкінці XX століття розпочалася ера Інтернету. Саме з цією тенденцією пов'язане широке розгортання у світовій системі інтелектуальної власності робіт над створенням цифрових бібліотек. У 1998 році в рамках Постійного Комітету ВОІВ з інформаційних технологій (ПКІТ) ініційовано Проект створення цифрових бібліотек інтелектуальної власності

2009 році ВОІВ повідомила про нові ініціативи в галузі патентної інформації та заходи в межах співробітництва з державами-членами. Заплановані нововведення покликати стимулювати використання й розповсюдження патентної інформації, а саме — включення в 2009 році до ЦБІВ ВОІВ (у рамках послуги PATENTSCOPE® — однієї з найпопулярніших безкоштовних патентно-пошукових систем, доступних через Інтернет) національних патентних колекцій.

Деякі відомства вже створили власні цифрові бібліотеки, інші працюють над проектами їх створення. Одна з найбільших на сьогодні спеціалізованих цифрових бібліотек світу — Цифрова бібліотека промислової власності, яка створена Патентним відомством Японії в 1999 році, — налічує 40 млн. документів (їх обсяг — 10 терабайтів). Враховуючи ініціативи ВОІВ, деякі відомства прийняли рішення розширити склад своїх цифрових бібліотек (на протипагу розроблений у попередні роки концепції ВОІВ щодо наявності в цифрових бібліотеках тільки національної патентної документації). При цьому до складу бібліотечних фондів включаються, за наявності відповідного дозволу, електронні версії зарубіжної патентної документації з метою спрощення доступу до неї заявників, науково-дослідних співробітників національних підприємств тощо. Приєдналася до цього процесу й Україна. У серпні 2009 року на веб-порталі Державного департаменту інтелектуальної власності (Держдепартамент) та веб-сайті Державного підприємства “Український інститут промислової власності” (ДП “УІПВ”) розпочала функціонувати створена ДП “УІПВ” тестова версія бібліографічно-реферативної БД “Винаходи зарубіжних країн”.

Як уже зазначено, в останні роки у світі активізувалася діяльність, спрямована на створення цифрових бібліотек різнопланової тематичної спрямованості, зокрема цифрових бібліотек відомств промислової власності, основна мета роботи яких — забезпечення доступу до накопичених упорядкованих електронних патентно-інформаційних ресурсів з використанням спеціалізованих пошукових систем.

Враховуючи світові тенденції трансформації інформаційних ресурсів і стрімкий розвиток інформаційних технологій, Колегія Держдепартаменту в листопаді 2008 року ухвалила відповідне рішення, яке відбулося в наказі Держдепартаменту від 11.11.08 р. № 249 “Про створення цифрової патентної бібліотеки”. На виконання зазна-

ченого наказу та відповідного Розпорядження ДП “УІПВ” “Про розробку Концепції створення в Україні цифрової патентної бібліотеки (ЦПБ)” створено спеціальну Робочу групу для проведення відповідних досліджень у I-му кварталі 2009 року. За їх результатами підготовлено відповідну Аналітичну довідку, затверджену головою Держдепартаменту в травні 2009 року.

У результаті вивчення основних тенденцій і світового досвіду щодо створення та функціонування цифрових бібліотек визначено основні чинники, які зумовлюють доцільність створення ЦПБ в Україні, серед яких, зокрема, такі:

1. Формування на державному рівні певних правових засад побудови інформаційного суспільства: прийняття низки законодавчих та нормативно-правових актів, а також здійснення відповідних заходів, які мають забезпечувати, зокрема, доступ до мережі Інтернет як обов'язкової умови для прискорення економічного та соціального розвитку України.

2. Тенденції публікації патентної інформації у світовій системі інтелектуальної власності, які характеризуються поступовим припиненням випуску офіційних видань відомствами значної кількості зарубіжних країн. За останні 3-5 років скоротився обсяг публікацій не тільки на паперових, а й на електронних носіях, внаслідок чого доступ до них забезпечено винятково через веб-сайти відомств на безоплатній основі. У найближчому майбутньому традиційний міжнародний обмін патентною документацією поступово припинятиметься, оскільки доступ до патентної документації не тільки провідних країн світу, а й переважної більшості інших країн здійснюватиметься через веб-сайти відомств на безоплатній основі. Таким чином, Інтернет стане єдиним засобом доступу до зарубіжної патентної інформації.

3. Нагальність розробки та реалізації Держдепартаментом та ДП “УІПВ” (у межах їх повноважень) низки заходів, спрямованих на виконання поло-

жень законодавчих та нормативно-правових актів, які стосуються побудови інформаційного суспільства. Зокрема положень щодо розвитку галузевих інформаційних систем, мереж та загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів; розвитку інформаційної інфраструктури та її інтеграції із світовою інфраструктурою, зокрема Указу Президента України “Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку наукової сфери” (п. 3, пп. 5): “вжити заходів щодо розвитку загальнодержавної системи науково-технічної та патентної інформації, розширення з цією метою можливостей надання інформаційних послуг у зазначеній сфері”.

4. ЦПБ:

— новий засіб та форма організації електронних патентно-інформаційних масивів, доступних через Інтернет, і надання інформаційних послуг максимально широкому колу користувачів на якісно новому рівні в межах стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, що сприятиме ефективному використанню цих ресурсів для розвитку вітчизняної науки й техніки;

— сучасний Інтернет-базис для вдосконалення діяльності обласних центрів науково-технічної та економічної інформації, спрямованої на надання інформаційних і консультативних послуг з питань інтелектуальної власності відповідно до загально-визнаної міжнародної практики.

Нині триває формування принципів розробки Концепції створення в Україні ЦПБ, аналіз концептуальних рішень щодо загальної структури ЦПБ та структур окремих її складників. З огляду на актуальність формування в Україні національних електронних інформаційних ресурсів є вагомим підставою стверджувати, що започаткований комплекс робіт над створенням ЦПБ відповідає основним державним стратегічним цілям і принципам у цій сфері та набуває особливої актуальності в межах побудови інформаційного суспільства в Україні.

Шановні читачі! Звертаємо вашу увагу на те, що у статті В. Гапоцьки та О. Кучеренко “Патентування металургійних сплавів та основні принципи експертизи” (№ 5, 2009 р.), унаслідок некоректного набору сталося викривлення змісту окремих фрагментів статті. Так, у прикладі №5 слід читати: сталь містить, мас. %:

$1 < A < 2; 0 < B < 3,3; 3 < C < 8; 0 < D < 10; E$ — решта.

У прикладі №6 слід читати: заявлена сталь, яка містить, мас. %:
 $0,1 < C < 0,12; 0,5 < Si < 0,8; 1,0 < Mn < 1,5; 0 < Cr < 0,25; 0 < Ni < 0,30; 0 < S < 0,040; 0 < P < 0,035;$
 $0 < Cu < 0,30; Fe$ — решта.

Просимо вибачення у авторів статті за допущені помилки.

Просимо читачів при ознайомленні зі статтею враховувати це повідомлення.